

KRITIKA I BIBLIOGRAFIJA

A. DAIN, *Les manuscrits*, Collection d'études anciennes publiée sous le patronage de l'Association Guillaume Budé, Paris, Les Belles Lettres, 1949.

U svojoj knjizi Dain obrađuje sva pitanja u vezi s rukopisima i rukopisnom tradicijom literarnih tekstova. Zapravo su to četiri predavanja, što ih je autor održao o toj temi i svako od njih čini jedno poglavlje ove knjige.

Prvo poglavlje obrađuje ditanja, koja se postavljaju u vezi s prepisivanjem rukopisa. Tu Dain u potankosti razrađuje sve momente, koji dolaze u obzir kod prepisivanja knjiga. Upoznaje čitaoca s tehnikom pisara i s uvjetima, pod kojima su radili.

U drugom se poglavlju govori o paleografskim problemima i nastoje se što točnije odrediti područje i metode paleografije i kodikologije. U vezi s ovom posljednjom Dain opširno govori o postojećim katalozima i repertorijima rukopisa i o velikim prazninama, koje bi nužno trebalo na tom području ispuniti.

Naročito je vrijedno treće poglavlje, u kojem se obrađuje historija tekstova. Tu nam pisac izlaže glavne etape, kroz koje je nužno prolazila rukopisna tradicija antičke literature.

Četvrto poglavlje obrađuje vrlo zamršene i teške zadatke, što ih izdavanje nekog rukopisnog teksta stavlja pred izdavača.

Dain je čitavog života radio na proučavanju rukopisa i na izdavanju tekstova, a u Francuskoj filologiji poznat je kao osnivač čitave jedne nove škole, koja preispituje, ispravlja i nadopunjuje dosadašnje rezultate na području historije tekstova. Rezultati tog rada su značajni, i iz tog kruga je izašao već čitav niz istaknutih izdavača. Najbolji su primjer toga rada Dainova izdanja grčkih taktičkih pisaca i najnovije izdanje Tukidida od Jacqueline de Romilly, Dainove učenice.

Zbog svega toga Dain je danas nesumnjivo najpozvaniji filolog, da napiše jedno teoretsko djelo o proučavanju rukopisa, historiji tekstova i o zadacima jednog filološkog izdanja. Ta njegova knjiga je to više dobro došla, što se teorija kritike teksta i egdoške nalazi u ozbiljnoj krizi. Kritika teksta i njezina teorija uglavnom se i danas temelji na Lachmannovim shvaćanjima, a Lachmannova metoda, koja se osniva na određivanju genealogije rukopisa (stemma) i na eliminatio codicum, pretpostavlja mehaničko prenošenje rukopisne tradicije. To znači, da se uvijek prepisivao samo jedan rukopis s jedinstvenim tekstom bez varijanata i da se pri tom nastojalo jedino oko toga, da se predložak što vjernije prenese u prijepis, po mogućnosti bez ikakvih promjena. Pod takvim je pretpostavkama Lachmannova metoda bez sumnje točna. Nepriлика je samo u tom, što se tekstovi gotovo nikada nisu tako prepisivali.

Suvremeni su si izdavači u većini slučajeva svjesni, da ovakva mehanička metoda nije u stanju, da ispravno zahvati živu stvarnost, ali nisu u stanju pronaći drugu, koja bi bila primjernija i uspješnija. Nužna posljedica takvog stanja je stanoviti agnosticizam i resignacija, koji se očituju u tom, da se izdavači slijepo drže najstarijega ili „najboljeg“ ru-

kopisa, a to znači, kako Dain ispravno kaže, publicirati tekst, a ne izdati ga. Ili se opet izdavači strogo ograničuju na to, da registričaju rukopisne varijante i unaprijed se odriču svake kritike i niti ne pokušavaju prodrijeti bliže do originalnog teksta samog autora.

U takvoj situaciji Dainova knjiga znači nesumnjivo korak naprijed. On odustaje od toga, da matematičkom „eliminatio codicum“ prodire do sve starijih etapa tradicije, jer dobro zna, da mehaničkog umnožavanja rukopisa gotovo nikada nije ni bilo. On zato polazi drugim putem: Na prvom je mjestu potrebno potanko istražiti historiju antičke i srednjovjekovne knjige, jer tek dobro poznavanje materijalnih uvjeta rukopisne tradicije omogućuje nam ispravan stav prema rukopisnom tekstu, koji je došao do nas. Osim toga Dain sasvim minuciozno ispituje historiju teksta i sve mnogobrojne faktore, koji su na nju utjecali. Jer tek ako posnajemo sve peripetije, kroz koje je rukopisna tradicija nekog djela prošla, sve opasnosti, kojima je bila izvrnuta, sve mogućnosti, da bude iskrivljena ili svijesno falsificirana, moći ćemo ispravno suditi o pojedinoj varijanti i imat ćemo mogućnosti, da s priličnom vjerojatnosti uspostavimo prvobitni tekst.

Što se tiče izrade kritičnog izdanja, ono se po Dainu temelji u prvom redu na općoj slici, što smo je detaljnim proučavanjem općih i posebnih prilika dobili o tradiciji teksta, koji se izdaje. Pri tom se naravno ne će provoditi „eliminatio codicum“ nego samo „eliminatio lectionum“, jer i codices recentiores i deteriores mogu donijeti koju staru pa i antičku varijantu, koja se u glavnoj struji tradicije izgubila. Prema tome treba svaku varia lectio razmatrati za sebe, a razna stemmata mogu pomoći samo uvjetno i ako se oprezno upotrebjavaju.

Kao najvrednije crte Dainove knjige treba istaći, da je on posve svjestan kompleksnosti procesa rukopisne tradicije i da potpuno napušta mehanicističke teorije kritike teksta XIX. st., a da pri tom ne rezignira nego nastoji, da dijalektički historijski proces zahvati adekvatnom teorijom. Toj njegovoj teoriji međutim fali cjelovitost, i Dainov je postupak razbijen u mozaik sitnih detaljnih spoznaja bez pravog jedinstvenog pogleda. Prema raznolikosti pojave, koja se proučava, mora naravno i metoda biti raznolika i gipka, ali je potrebno, da ta raznolikost bude metodički jedinstvena s dosljedno provedenom osnovnom strukturom. Zato Dainova knjiga ne daje potpuno rješenje problema niti pruža kritici teksta zaokruženu teoretsku metodologiju, koja joj je potrebna. To je metodički samo jedan, iako vrlo značajan korak naprijed, a koliko i to u praksi znači, pokazuju izdanja, što ih je u posljednje vrijeme dao sam Dain i krug njegovih učenika.

R. Katičić, Zagreb.

Д-р МИЛОШ Н. БУРИЋ, *Историја старих Грка до смрти Александра Македонског у одабраним изворима*, Научна књига, Београд 1955.

Ова књига је од велике користи за оне који не познају хеленски језик, а желели би да употпуне своје знање из историје старе Хеладe. Она претставља хронолошки сређене изводе из дела старих хеленских аутора који су сложени у целину, те тако донекле претстављају историју старе Хеладе написану од стране самих Хелена.

Подела материјала на седам поглавља извршена је по најважнијим периодима хеленске историје.

I За почетак историског периода Спарте, имајући на расположењу фрагментарне или готово никакве савремене изворе, аутор се послужи Херодотом, Плутархом и Паусанијом. За унутрашње прилике у Спарти класичког периода дата су одабрана поглавља из Плутархове биографије Ликурга, чија политичка активност чини прве стране унутрашње историје Спарте. Њено спољашње ширење на рачун Месеније, Арга и Тереје дато је у одломцима из Паусаније кога допуњују неколико поглавља из Херодота.